

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาค้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน ในปีงบประมาณ 2547 (ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2546 ถึง 30 กันยายน 2547) เป็นการศึกษาแบบย้อนหลัง (Retrospective study) ในทัศนะของผู้ให้บริการ (Provider's perspective) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานสถิติการให้บริการ และข้อมูลทุติยภูมิของ คำนวณต้นทุนค่าแรง ต้นทุนค่าวัสดุและต้นทุนค่าลงทุน ของหน่วยงานบริการทันตกรรม เก็บข้อมูล ต้นทุนค่าแรงเพิ่มในส่วนของการใช้เวลาในการปฏิบัติงาน สำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานหลาย กิจกรรม โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้พัฒนาขึ้น จากแบบฟอร์มการวิเคราะห์ต้นทุนของ สถานีอนามัยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการศึกษาวิเคราะห์องค์การของงาน ทันตกรรม และจำแนกหน่วยงานในฝ่ายทันตสาธารณสุขออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรมที่ไม่ ก่อให้เกิดรายได้ (NRPCC) และกลุ่มกิจกรรมบริการ (PS) ศึกษาต้นทุนทางตรงของทุกกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย ต้นทุนค่าแรง ต้นทุนค่าวัสดุ และต้นทุนค่าลงทุน รวมเป็นต้นทุนทางตรงของ แต่ละกิจกรรม ทำการจัดสรรต้นทุนทางตรงของกิจกรรมในกลุ่ม NRPCC ไปเป็นต้นทุนทางอ้อม ของกิจกรรมบริการต่างๆในกลุ่ม PS ตามเกณฑ์การจัดสรรที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการกระจาย โดยตรง (Direct Apportionment Method) ซึ่งในที่สุดต้นทุนค่าใช้จ่ายทุกกิจกรรมจะรวมเป็น ของกลุ่ม PS เพื่อหาต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรมต่อไป สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาด 90 เตียง จัดแบ่งการบริหารงานภายในฝ่ายออกเป็น 13 กิจกรรม โดยในการศึกษานี้แบ่ง กิจกรรมในฝ่ายทันตสาธารณสุขออกเป็น 2 กลุ่มกิจกรรมใหญ่ คือ กลุ่มกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิด รายได้ (NRPCC) ประกอบด้วย กิจกรรมงานบริหาร งานธุรการ งานเวชระเบียน (ผู้ป่วยทันตกรรม) งานคลังและจัดซื้อ งานบริการวิชาการทั่วไป ส่วนกลุ่มกิจกรรมบริการ (PS) ประกอบด้วย กิจกรรมงานทันตรังสี งานเวชศาสตร์ช่องปาก งานทันตศัลยกรรม

งานทันตกรรมหัตถการ งานรักษาลongรากฟัน งานรักษาโรคปริทันต์ งานทันตกรรมประดิษฐ์ และงานทันตกรรมป้องกัน

จากการศึกษาพบว่า มีต้นทุนรวมทางตรงทั้งหมด (Total Direct Cost) ของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน ในปีงบประมาณ 2547 (ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2546 ถึง 30 กันยายน 2547) มีมูลค่าเป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 2,639,804.70 บาท โดยประกอบด้วยต้นทุนค่าแรง 1,781,408.00 บาท ต้นทุนค่าวัสดุ 729,557.00 บาทและต้นทุนค่าลงทุน 128,839.70 บาท คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 13.83 : 5.66 : 1 (ร้อยละ 67.48 , 27.64 และ 4.88 ตามลำดับ)

การอภิปรายผลการศึกษาระยะการพิจารณาเป็นส่วน ๆ โดยการพิจารณาดังองค์ประกอบต้นทุน และต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม เพื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิการศึกษาต้นทุนของสถานพยาบาลทั่วไป และสถานพยาบาลของโรงพยาบาลชุมชน ในการที่จะนำไปสู่การสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การนำผลการศึกษาไปใช้ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1.องค์ประกอบต้นทุนและต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม

1.1 องค์ประกอบของต้นทุน จากผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบต้นทุนของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน มีต้นทุนค่าแรงสูงที่สุดถึงร้อยละ 67.48 เนื่องจากลักษณะการทำงานของกรให้บริการทันตกรรมในผู้ป่วยแต่ละราย ต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวน 2 คน ต่อการรักษาผู้ป่วยทันตกรรม 1 คน คือทันตบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน 1 คนต่อผู้ช่วยช่างเก้าอี้ 1 คน เพราะงานดังกล่าวเป็นงานด้านเทคนิคบริการ ที่ต้องอาศัยทักษะในการรักษาทางทันตกรรม เพื่อ งานบริการที่มีคุณภาพ จึงทำให้ต้องใช้ต้นทุนค่าแรงสูง และอีกกรณีหนึ่ง คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทันตสาธารณสุขต้องปฏิบัติงาน ในกิจกรรมกลุ่ม NRPPC เช่น งานบริหาร งานธุรการ งานเวชระเบียน งานคลังและจัดซื้อ งานบริการวิชาการทั่วไป จึงทำให้มีเวลาในการรักษาผู้ป่วยทันตกรรมลดลง ส่งผลให้มีการนัดผู้มารับบริการครั้งต่อไป ทำให้ปริมาณผลงานการรักษาผู้ป่วยทันตกรรมน้อยลง เมื่อเทียบกับเวลาทำงานในเวลาราชการตามปกติ

โดยในกลุ่ม NRPPC มีต้นทุนค่าแรงสูงสุดอยู่ที่งานเวชระเบียน คือ ร้อยละ 10.54 เนื่องจากในการดำเนินงานดังกล่าว ต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำตลอดเวลา เพราะลักษณะงานต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการต้อนรับ การรับ-ส่งบัตรตรวจโรคผู้ป่วย การบันทึกทะเบียนผู้ป่วย ซึ่งต้องมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลาในช่วงเวลาตั้งแต่ 8.30 – 16.30 น. ทำให้เจ้าหน้าที่ 1 คนต้องทำงานด้านบริการทั่วไปดังกล่าว แทนที่จะทำงานด้านเทคนิคบริการ ส่วนต้นทุนค่าแรงต่ำสุดอยู่

ที่งานธุรการ ซึ่งงานดังกล่าวจะเป็นเพียง การรับ-การส่ง หนังสือราชการ ที่เกี่ยวกับงานในฝ่ายเท่านั้น จึงทำให้มีต้นทุนค่าแรงต่ำกว่างานอื่นๆ สำหรับในกลุ่ม PS มีต้นทุนค่าแรงสูงสุดอยู่ที่งานทันตศัลยกรรม คือร้อยละ 25.53 เนื่องจากในกิจกรรมนี้มีจำนวนผู้รับบริการสูงสุด ทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทันตสาธารณสุขปฏิบัติงานในกิจกรรมนี้มากที่สุด จึงทำให้ต้นทุนค่าแรงสูง ส่วนต้นทุนค่าแรงต่ำสุดอยู่ที่งานทันตรังสีคือ ร้อยละ 2.46 เนื่องจากในกิจกรรมนี้มีจำนวนครั้งที่ผู้ป่วยมารับบริการน้อย ทำให้ต้นทุนค่าแรงต่ำตามจำนวนผู้มารับบริการ

ในส่วน of ต้นทุนค่าวัสดุ พบว่า ต้นทุนค่าวัสดุของบริการงานทันตกรรม มีมูลค่า 729,557.00 บาท รองลงมาจากต้นทุนค่าแรง คือร้อยละ 27.64 เนื่องจากเป็นบริการทางการแพทย์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่จำเป็นต่อการรักษาพยาบาลและต้องจัดซื้อเองทั้งหมด ต้นทุนค่าวัสดุส่วนใหญ่เป็นของกลุ่ม PS คือร้อยละ 53.08 และกิจกรรมงานบริการทันตกรรมที่มีมูลค่าสูงสุดคือ งานทันตกรรมหัตถการคือร้อยละ 14.71 ในปีงบประมาณ 2547 มีจำนวนผู้มารับบริการงานทันตกรรมหัตถการมาก จึงทำให้มีต้นทุนค่าวัสดุสูง สำหรับกลุ่ม NRPC มีต้นทุนค่าวัสดุสูงสุดอยู่ที่งานบริหารคือ ร้อยละ 28.65 เนื่องจากเป็นงานที่ต้องสนับสนุนงานอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรมบริการจึงมีการใช้วัสดุสิ้นเปลืองจำนวนมาก รวมทั้งค่าสาธารณูปโภคก็นำมารวมไว้ที่งานบริหาร เนื่องจากทางฝ่ายทันตสาธารณสุข ไม่มีการแยกมิเตอร์วัดปริมาณการใช้ไฟฟ้า และการใช้น้ำประปาของแต่ละงานเป็นการเฉพาะ

สำหรับต้นทุนค่าลงทุน มีมูลค่าต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 4.88 เนื่องจากในปีงบประมาณ 2547 ทางฝ่ายทันตสาธารณสุข มีการลงทุนค่อนข้างน้อย อาทิ มีการจัดซื้อชนิดทำฟันจำนวน 1 เคียง เครื่อง X-ray ชนิด Dental Radiography 1 เครื่อง เครื่องฟอกอากาศและเครื่องปรับอากาศ ซึ่งเป็นครุภัณฑ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นในการรักษา แต่ต้นทุนค่าลงทุนไม่สูงมากนัก

เมื่อพิจารณาในแง่ต้นทุนรวมทั้งหมด (Full Cost) พบว่า งานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน มีต้นทุนของกิจกรรมงานบริการทันตกรรม ด้านการบริการรักษาทางทันตกรรมแก่ผู้ป่วยสูงถึงร้อยละ 72.26 ของงานในฝ่ายทันตสาธารณสุข และการให้บริการทันตกรรมสามารถเรียกเก็บค่าบริการตามอัตราที่กำหนด ทั้งผู้ที่จ่ายเอง ผู้ที่มีบัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค ผู้ที่มีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาล และอื่น ๆ ซึ่งผู้มารับบริการส่วนใหญ่มักเกิดการเจ็บป่วยขึ้นแล้วจึงมาทำการรักษา ทำให้กิจกรรมในฝ่ายทันตสาธารณสุขมีงานด้านรักษาทางทันตกรรมมาก ส่งผลทำให้มีต้นทุนด้านการรักษาทางทันตกรรมสูงตามไปด้วย

1.2 สัดส่วนขององค์ประกอบต้นทุน

ต้นทุนรวมทางตรงของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน จากตารางที่ 5 องค์ประกอบหลักเป็นต้นทุนค่าแรง โดยมีสัดส่วนของต้นทุนค่าแรง : ต้นทุนค่าวัสดุ : ต้นทุนค่าลงทุน เท่ากับร้อยละ 13.83 : 5.66 : 1 ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาต้นทุนต่อหน่วยในสถานบริการอื่น ได้แก่ การศึกษาของ สุวรรณิ ดวงรัตนพันธ์ และคณะ (2534) สุณี วงศ์คงคาเทพ และคณะ (2535) เพ็ญแข ลาภยิ่ง และ บุษราภรณ์ จิตต์รุ่งเรือง (2547) ที่พบว่าองค์ประกอบของ ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าแรง รองลงมาเป็นต้นทุนค่าวัสดุและ ต้นทุนค่าลงทุนเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุด

สำหรับแนวทางการลดต้นทุนค่าแรง ของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน มีทางเป็นไปได้ในการปฏิบัติ เนื่องจากต้นทุนค่าแรงในงานบริการทางทันตกรรมค่อนข้างสูง ควรลดภาระงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลง โดยการพิจารณาให้ฝ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยบริหารจัดการแทน ซึ่งในการดำเนินงานดังกล่าวจะส่งผลทำให้ทางฝ่ายทันตสาธารณสุขเปิดให้บริการผู้ป่วยทันตกรรมได้มากขึ้น จำนวนผู้รับบริการมีเพิ่มมากขึ้น และในภาพรวมทำให้ต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรมลดลง ด้านการลดต้นทุนค่าวัสดุ ของงานบริการทันตกรรมในการรักษาผู้ป่วยแต่ละราย ควรมีการคำนวณการใช้วัสดุทันตกรรมแต่พอดีและหลังการใช้วัสดุทันตกรรมบางชนิด ควรมีการถนอมรักษาวัสดุเพื่อยืดอายุการใช้งาน จัดทำมาตรการใช้สาธารณสุขปลอดภัยภายในฝ่ายเพื่อประหยัดพลังงาน แยกประเภทเครื่องมือเพื่อลดการส่งนึ่ง ส่วนการลดต้นทุนค่าลงทุนของครุภัณฑ์ ควรมีการใช้ครุภัณฑ์ทางทันตกรรมอย่างถูกต้อง มีการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ตรวจสอบสภาพของครุภัณฑ์ตามคู่มือปฏิบัติ เพื่อลดค่าสึกหรอและค่าซ่อมแซมเป็นการยืดอายุการใช้งานและชะลอการลงทุน ซึ่งเป็นแนวทางในการลดต้นทุนดังกล่าว

1.3 ต้นทุนต่อหน่วยบริการของงานบริการทันตกรรม

กิจกรรมงานทันตรังสี	เท่ากับ	1,638.92	บาท/คน
กิจกรรมงานเวชศาสตร์ช่องปาก	เท่ากับ	301.95	บาท/คน
กิจกรรมงานทันตศัลยกรรม	เท่ากับ	205.15	บาท/คน
กิจกรรมงานทันตกรรมหัตถการ	เท่ากับ	332.42	บาท/คน
กิจกรรมงานรักษาคลองรากฟัน	เท่ากับ	3,154.79	บาท/คน
กิจกรรมงานรักษาโรคปริทันต์	เท่ากับ	665.59	บาท/คน
กิจกรรมงานทันตกรรมประดิษฐ์	เท่ากับ	6,413.01	บาท/คน
กิจกรรมงานทันตกรรมป้องกัน	เท่ากับ	284.71	บาท/คน
เฉลี่ยทั้ง 8 กิจกรรม	เท่ากับ	365.72	บาท/คน

ต้นทุนต่อหน่วยเฉลี่ยของงานบริการทันตกรรมเท่ากับ 365.72 บาท/คน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลต้นทุนต่อหน่วยงานบริการทันตกรรม ที่ได้จากการศึกษากับอัตราค่าบริการที่ฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน กำหนดขึ้นจะเห็นว่า ต้นทุนต่อหน่วยกิจกรรมของงานทันตกรรม คือ งานทันตรังสี งานเวชศาสตร์ช่องปาก งานรักษาคอลงรากฟัน งานรักษาโรคปริทันต์และงานทันตกรรมประดิษฐ์ มีต้นทุนต่อหน่วยสูงกว่าอัตราที่โรงพยาบาลกำหนดไว้ สาเหตุเนื่องจากในการลงระเบียบณรายงาน ข้อมูลที่ได้ไม่สามารถลงได้ครบหมดทุกขั้นตอน เช่น ในงานรักษาคอลงรากฟันมีการ X-ray ฟันซึ่งที่เป็นโรคเพื่อประกอบการวินิจฉัยและรักษา ซึ่งในการถ่ายภาพ X-ray บางครั้งมีจำนวนหลายฟิล์ม แต่ในการลงระเบียบณรายงานให้บันทึกเฉพาะจำนวนครั้งเท่านั้น ไม่มีการบันทึกจำนวนฟิล์มด้วย ทำให้ผลงานในการถ่ายภาพ X-ray ต่ำกว่าความเป็นจริง ส่วนงานทันตกรรมประดิษฐ์มีจำนวนผู้รับบริการน้อย ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ ในหน้าที่ของฟัน และใช้บริการมากขึ้น เป็นต้น

การเปรียบเทียบต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน กับต้นทุนต่อหน่วยของสถานบริการสาธารณสุข ของรัฐที่เคยมีผู้ศึกษามาแล้ว อาจจะไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้โดยตรง เนื่องจากบริบทต่างกัน เช่น มีความแตกต่างด้านวิธีการศึกษา ขอบเขตการศึกษา ขนาดของสถานบริการ เกณฑ์และวิธีใช้ในการจัดสรรต้นทุน การบริหารจัดการองค์กรและช่วงเวลาที่ศึกษา นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างในเรื่อง ต้นทุนค่าแรง ต้นทุนค่าวัสดุ ต้นทุนค่าลงทุนของหน่วยต้นทุนต่าง ๆ ดังเปรียบเทียบกับ การศึกษาของสุวรรณดี ดวงรัตนพันธ์ และคณะ (2534) ที่พบว่า ต้นทุนต่อหน่วยของบริการทันตกรรม มีค่าเท่ากับ 207.80 บาทต่องาน โดยต้นทุนต่อครั้งของบริการทันตกรรมต่าง ๆ คือ งานทันตรังสี งานเวชศาสตร์ช่องปาก งานทันตศัลยกรรม งานทันตกรรมหัตถการ งานรักษาคอลงรากฟัน งานรักษาโรคปริทันต์ งานทันตกรรมประดิษฐ์ งานทันตกรรมป้องกัน เท่ากับ 89.04 บาท, 136.12 บาท, 178.55 บาท, 178.31 บาท, 178.33 บาท, 401.10 บาท, 356.00 บาท, 214.20 บาท ตามลำดับ เป็นการศึกษาทางทันตกรรมในหน่วยบริการคลินิก คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีต้นทุนรวมค่าแรง : ค่าวัสดุ : ค่าลงทุน คิดเป็นร้อยละ 74.60 : 17.46 : 7.94 ส่วนงานที่มีต้นทุนรวมมากที่สุดคือ งานทันตกรรมประดิษฐ์ คิดเป็นร้อยละ 26.8 และงานที่มีต้นทุนต่อหน่วยสูงสุดคืองาน Flap operation ของงานรักษาโรคปริทันต์ เท่ากับ 2,405 บาทต่อคน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นงานเทคนิคบริการขั้นสูง ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ส่วนใหญ่ต้นทุนที่เกิดขึ้นก็เป็นไปในทำนองเดียวกันกับของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง ดังกล่าว.

ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าปาง จังหวัดลำพูน ในครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลแบบย้อนหลัง เป็นระยะเวลา 1 ปี แม้ว่าต้นทุนต่อหน่วยที่ศึกษาจะไม่มีแนวโน้มแปรผันไปตามฤดูกาล แต่การศึกษานี้อาจมีความคลาดเคลื่อน ไปจากความจริงบ้างด้วยเหตุผลหลายประการคือ

1. ข้อมูลค่าแรงในการคิดสัดส่วนของเวลาที่ทำงานของเจ้าหน้าที่แต่ละคน ในแต่ละกิจกรรม ไม่สามารถศึกษาได้โดยตรงในช่วงปีงบประมาณ 47 ผู้ศึกษาจึงทำการเก็บข้อมูลเหล่านี้แบบไปข้างหน้าเป็นระยะเวลา 1 เดือน แล้วนำค่าที่ได้มาเป็นค่าประมาณในการจัดสรรต้นทุนต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรม

2. ฝ่ายทันตสาธารณสุขเป็นหน่วยงาน ที่ไม่ได้มีการแบ่งงานภายในฝ่ายอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ศึกษา จึงแบ่งต้นทุนตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติ ทำให้ต้นทุนบางอย่าง เช่น ค่าสาธารณูปโภคต้องใช้เกณฑ์พื้นที่ในการจัดสรร ค่าวัสดุทางทันตกรรมต้องใช้เกณฑ์ประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดสรรต้นทุน ค่าลงทุนด้านครุภัณฑ์และอาคาร ต้องใช้จำนวนกิจกรรมในการจัดสรร ดังนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ตัวเลขที่แท้จริง แต่เป็นตัวเลขที่ประมาณการที่มีค่าใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

3. ต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรมในการศึกษานี้ ผลที่ได้เป็นค่าต้นทุนต่อหน่วยที่ต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะคิดเฉพาะต้นทุนทางตรงเท่านั้น ไม่ได้คิดต้นทุนทางอ้อมจากหน่วยงานอื่นด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

การศึกษานี้ เป็นการวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข โดยใช้ข้อมูลจากฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลป่าปาง จังหวัดลำพูน ในปีงบประมาณ 2547 (1 ตุลาคม 2546 ถึง 30 กันยายน 2547) การนำผลการศึกษาไปใช้ จึงมีข้อจำกัดเฉพาะสถานพยาบาลที่ศึกษาหรือ สถานพยาบาลที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะฝ่ายทันตสาธารณสุขที่มีอยู่ในทุกโรงพยาบาล ทั้งโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชนทั่วประเทศ แต่ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความแตกต่างของการบริหารจัดการภายในองค์กรแต่ละแห่ง ซึ่งข้อมูลต้นทุนต่าง ๆ เป็นค่าที่ผู้ศึกษาวิเคราะห์ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปีงบประมาณ 2547 ดังนั้นในการพิจารณา

ตัวเลขที่ได้จากการศึกษานี้ หากนำไปใช้ควรพิจารณาถึงปัจจัยพื้นฐานร่วมด้วย จากผลการศึกษานี้ สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ในการเก็บข้อมูล บัญชีพัสดุ ข้อมูลทางสถิติ ข้อมูลจากรายงานของฝ่ายหรืองานต่างๆ ยังไม่เก็บในลักษณะเอกสาร ข้อมูลบางอย่างไม่มีการลงบันทึก ทำให้ต้องมีการคาดการณ์ในความเป็นไปได้ของข้อมูล จึงไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง ดังนั้นควรมีการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลใหม่ ให้มีความสมบูรณ์และครบถ้วน

2. จากการศึกษาพบแนวทางการลดต้นทุนของงานบริการทันตกรรม ที่น่าจะมีความเป็นไปได้ดังนี้ คือ การลดต้นทุนค่าแรง ต้นทุนค่าวัสดุ ต้นทุนค่าลงทุน ควรมีการเพิ่มปริมาณบริการ โดยเฉพาะการบริการเชิงรุก มีการพัฒนาระบบการทำงานในด้านต่าง ๆ ขยายขอบเขตการทำงานให้มากขึ้น เช่น มีการทำฟันปลอม การจัดฟัน ทั้งนี้ต้องมีการจัดระบบบริการที่ดี โดยเน้นความสะดวก รวดเร็ว ครบวงจร ความประทับใจ และคุณภาพบริการที่ได้มาตรฐาน และเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้น มีการจัดบริการพิเศษ เช่น การจัดบริการพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ การผ่อนชำระค่ารักษาเป็นรายงวด เป็นต้น

3. ผลที่ได้จากการศึกษานี้ สามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการประมาณจัดสรรงบประมาณของงานบริการทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูน หรือสถานบริการอื่นที่มีการจัดบริการทางทันตกรรม และต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม สามารถนำไปพิจารณาประกอบ ในการกำหนดราคาค่าบริการทางทันตกรรมที่โรงพยาบาลเรียกเก็บเพื่อให้ได้อัตราค่าบริการรักษาพยาบาล มีความเหมาะสมและเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรม ควรมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือระเบียบปฏิบัติ ที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินงานนั้น ๆ เพราะข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด ประโยชน์สูงสุด รวมทั้งสามารถประมาณด้านค่าใช้จ่ายในอนาคต และควบคุมต้นทุนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. จากการบันทึกสัดส่วนเวลา ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่งานทันตกรรม โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูนและผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้น จะช่วยสะท้อนบทบาทหน้าที่

ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการกำหนดโครงสร้าง อัตราค่าจ้าง กิจกรรมและบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กับความคาดหวัง ความต้องการด้านบริการของประชาชนจึงควรเป็นสิ่งที่ควรทำต่อไป

3. ฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลป่าปาง จังหวัดลำพูน และฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลอื่นๆ ควรมีการศึกษาต้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทันตกรรมของตนเอง เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และนำผลการศึกษาไปใช้แก้ไขปัญหาในหน่วยงานของตนเองต่อไป

4. การศึกษาแบบเก็บข้อมูลย้อนหลัง (Retrospective study) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่มีการบันทึกไว้แล้ว อาจมีปัญหาความไม่ครบถ้วน ความไม่เชื่อถือของข้อมูล ขึ้นอยู่กับระบบข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้นรูปแบบการศึกษาแบบไปข้างหน้า (Prospective study) น่าจะเหมาะสมมากกว่า เนื่องจากสามารถปรับปรุงระบบการเก็บข้อมูลและรายงาน สถิติต่างๆ ให้เหมาะสมตามความต้องการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง สามารถสะท้อนสภาพการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานได้อย่างแท้จริง

5. หากองค์กรมีความพร้อม ควรศึกษาวางจรรยาไ้ทั้งที่เก็บจริงและที่พึงเก็บได้ควบคู่กันไป เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและดูแลหน่วยงาน โดยพิจารณาถึงความคุ้มค่าในการลงทุน หากมีการลงทุนของครุภัณฑ์ทางการแพทย์ที่ทันสมัย ราคาแพง ควรมีการกำหนดราคาค่าบริการเท่าใด อัตราการคืนทุนเป็นอย่างไร

6. หากโรงพยาบาลทุกแห่งของกระทรวงสาธารณสุข มีโอกาสทำการศึกษาค้นทุนต่อหน่วยของงานบริการทางทันตกรรมแล้ว ก็สามารถหาด้านทุนต่อหน่วยในภาพรวมของโรงพยาบาลทั้งประเทศ ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขได้

7. เนื่องจากความจำกัดในด้านเวลาในการศึกษา ทำให้ไม่สามารถหาด้านทุนต่อหน่วยของทุกกิจกรรมในโรงพยาบาลได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาค้นทุนต่อหน่วยของทุกหน่วยงาน เพื่อข้อมูลต้นทุนรวมของทั้งโรงพยาบาล และทราบข้อมูลต้นทุนต่างๆ องค์ประกอบของต้นทุน สัดส่วนของต้นทุน และนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาโรงพยาบาลในภาพรวมต่อไป

8. อาจมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งก่อนและหลังที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพการให้บริการอย่างใดอย่างหนึ่ง

9. ควรทำการศึกษาค้นทุน โดยเปรียบเทียบเมื่อศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ กัน ว่าผลที่ได้แตกต่างกันมากน้อยเช่นไร เพื่อค้นหาวิธีที่ง่ายและเหมาะสมที่สุด.